

800 år i strandkanten – resultater fra undersøkelsene av lokalitet 9 i Sømmevågen

Av Hilde Fyllingen

Lokalitet 9 var ett av tre delområder som ble undersøkt i Sømmevågen i 2014. Lokaliteten hadde en utstrekning på rundt 4000 m² og var anlagt på et naturlig utspring ned mot sjøen. Utspringet lå i forkant av en liten knaus på sørsiden av det som den gang har vært en langgrunn lagune. Det ble påvist til sammen 61 funnførende kulturlag, to kokegrop, 16 ildsteder, 2 groper, 13 stolpehull og en rekke staurhull. Selv om kulturlagene til dels framstod som

et sammenhengende område, kunne det likevel skilles ut ulike soner basert blant annet på størrelsen av skjørbrent stein og tilstedeværelsen av ubrente dyrebein (slakteavfall).

Boligområder og avfallshåndtering

Det ble skilt ut fem områder hvor vi mener at det har ligget boligstrukturer (Fig. 1). Disse boligstrukturene har trolig vært telt, men vi kan ikke utelukke at lette hyttekonstruksjoner kan ha vært i bruk. Boligene har ligget på flaten og framstod som runde

«kaker» med kulturlag – tolket som rester etter gulv. I tilknytning til disse ble det funnet enkelte små stolpehull/staurhull samt ildsteder. Ildstedene var sirlig bygget opp av flate steiner og var plassert i tilknytning til inngangspartiet til boligen – enten ved inngangen eller til siden for den. Gulvlagenes utbredelse (Fig. 2) indikerer at selve boligflaten har vært mellom 16 og 25 m². Sammenligner man denne størrelsen f.eks. med en samisk lavvo, vil en flate på 25 m² gi soveplass til ti personer.

Foreløpig har vi dateringer fra tre av boligområdene. Disse strekker seg fra 4700 til 3900 f.Kr., men den mest intense bruksperioden ser så langt ut til å være fra 4300 til 4000 f.Kr., altså i slutten av eldre steinalder.

I tillegg til gulvlag, ildsteder (Fig. 3) og stolpehull ble det undersøkt store arealer med avfall. Boplassområdet framstår med klart definerte soner for ulike typer aktivitet; mens boligene har ligget på en ryddet flate, har skråningen ned mot sjøen blitt benyttet til avfallssone. Det har vært dumpet så mye avfall ned mot sjøen

Fig. 1. Oversiktsfoto med boligstrukturer og møddinger markert. Tatt mot vest. Foto:AM.

Hilde Fyllingen er arkeolog og tilsatt ved AM

at naturlige sprekker i berget er blitt fylt opp og har endret utseende på overflaten. Det arkeologiske materialet tyder på at møddingene ned mot sjøen i hovedsak ble deponert i overgangen mellom eldre og yngre steinalder, dvs. rundt 4000 f.Kr. Det er klart at man også i eldre steinalder har deponert avfall. Sannsynligvis har også dette blitt kastet i sjøen og i sjøkanten, men er vanskelig å påvise på grunn av stor aktivitet i senere perioder. I tillegg sto sjøen i eldre steinalder litt høyere enn i yngre steinalder, noe som nok har ført til at mesteparten av det eldste avfallet er vasket bort.

Både de omfattende kulturlagene og den klare organiseringen av boplassflaten gir indikasjoner om bruken. Sammensetningen av materialet, både avfall fra redskapsproduksjon og organisk materiale, tyder på at det har vært drevet en bevisst rydding av lokaliteten. Denne ryddingen har trolig funnet sted både under oppholdet, som f.eks. kosting av gulvflatene inne i teltet, samt før og/eller etter et opphold. Et slikt bevisst forhold til avfallshåndtering forteller oss to viktige ting: for det første at man oppholdt seg på stedet over lengre tid, trolig flere måneder av gangen, og for det andre at man har planlagt å bruke det samme området flere ganger. Med den gode ressurstilgangen som det har vært i dette øyriket, kan vi ikke utelukke at Sømmevågen har vært en basisboplass hvor majoriteten av befolkningen oppholdt seg store deler av året.

Fig. 2. Eksempel på gulvlag, her representert ved tuft B, datert til ca. 4300 f.Kr. Foto: AM.

Fig. 3. Eksempel på ildsted fra lokalitet 9. Foto: AM.

Pilspisser og jakt

I forbindelse med både gulvlagene og møddingene ble det gjort funn av steinredskaper, produksjonsavfall, og brente og ubrente dyrebein. Til

sammen ble det registrert 106 337 funn samt omtrent 21 000 biter dyrebein på lokalitet 9!

Funndistribusjonen viser tydelig ulike soner som kan knyttes til akti-

Fig. 4. Eksempler på tverrpiler fra lokalitet 9. Foto: T. Tveit, AM.

viteter i slutten av eldre steinalder og i begynnelsen av yngre steinalder. Så langt er de ^{14}C -daterte boligstrukturene alle fra slutten av eldre steinalder. De store avfallslagene ser ut til å være fra begynnelsen av yngre steinalder, men her trenger vi flere dateringer for å være sikre.

Det ble skilt ut ca. 1500 redskaper, noe som tilsvarer en redskapsandel på ca. 1,4 % av den totale funnmengden,

og det var anvendt tolv ulike bergarter eller mineraler hvorav strandflint utgjorde den største andelen.

Blant redskapsfunnene var hele 499 tangepiler, 31 en-eggete pilspisser, 4 skiferpiler og 170 tverrpiler (Fig. 4). Før utgravningene i Sømmevågen var det registrert 240 tverrpiler og ca. 4000 tangepiler av såkalt A-type i museets databaser. Tverrpiler i dette antallet er ikke vanlig å finne

på boplasser på Vestlandet. I tillegg viser det seg at bortimot 90 % av alle tangepilene var hele eller så godt som hele. Det vil med andre ord tilsi at det har funnet sted en storstilt produksjon av pilspisser på lokaliteten.

Dersom man ser dette i sammenheng med mengden av dyrebein, og antall arter som ble funnet, får vi et klarere bilde av aktiviteten på boplassen. Den største andelen bein stammer fra storvilt, trolig hjort. Det ble hovedsakelig funnet tenner, kjakebein og ankelbein. Dette er typisk slakteavfall fra den delen av dyret som har liten nytteverdi. Slakt av dyr har altså funnet sted på selve boplassen, og siden Sømme i steinalderen var en øy, kan man anta at jakten også har funnet sted her. Vi har ennå ikke fått karbon-dateringer av dyrebein fra lokaliteten. Det vil bli svært spennende å se om vi kan se en endring fra eldre til yngre steinalder når det gjelder hvilke dyr det ble jaktet på. Stammer alle hjortebeina fra jakt i yngre steinalder? Eller har denne plassen vært benyttet som boplass i 800 år fordi det var mye hjort her? Vi vet at hjortedyr har faste tråkk, og at de svømmer mellom øyer og fastlandet. Kanskje boplassen ble valgt fordi det gikk et hjortetråkk i nærheten?